

6.—Timeo vos, ne forte frustra laboraverim in vobis.

Et timet Paulus, et meliora sperat, et ob eam causam addubitat inter spem et metum constitutus, idque illud, ne forte, subindicat. Timebat autem, non quidem ne ad Judaisum deficerent, nam defecisse jam eorum nonnullos sciebat, sed ne perseverarent in eo, ac sibi persuaderi ab ipso non sinerent; quod si fecissent, tunc vere inanis futurus erat omnis à Paulo de Galatarum salute labor susceptus. Id ergo timet ne frustra laboret, id est, ne tandem omnis ab illo impensa cura in nihilum recidat, Galatis se ab errore revocare nolentibus. Timetque id jure Paulus, quia libido se in horas vertit, persuasio autem veri, quando eam quis induit, haeret tenacissime. Sed dum argumentatur Paulus, et rationibus contra Galatarum errorem agit, iste timor subito exortus, et in illius invadens animum, fecit ut suae argumentationi quodammodo diffidere inciperet, ac rationibus in animos eorum se introire posse non censeret. Quare paterna cura et amore anxius, et de eorum salute sollicitus, quos generat Christo ipse, et in interitum videbat ruere, et ne funditus interirent metuebat, ab argumentando ad preces se convertit, ac dicit:

7.—Estote sicut ego, quia et ego sicut vos: fratres, obsecro vos, nihil me laesistis.

Orat enim ut se imitentur. Sed qua in re imitaturi ipsum sint, non explicat, sed quodammodo obscurat, quod addit, SICUT ET EGO VOS. Nam si Paulus Galatas imitabatur, in idem cum illis studium consentiebat, eademque erant instituta utrorumque. Quid ergo orat se ut imitentur, cum utrique inter se conveniret? Orat certe, ut quomo-

IN EPISTOLAM PAULI AD GALATAS EXPOSITIO 355

do ipse, quamvis Judaeus esset, quod ad delectum ciborum, et id genus Mosaycas observantias attinebat, ipsorum, id est, gentium est imitatus libertatem, sit illi viceversa persuasionem, quam male induerunt, deponant, ac ipsi similes eadem in re esse velint: vel sine dubio orat, ut sint animati erga ipsum, quomodo ipse erga illos animatus est, id est, ut quando ipse illos diligit amore ardentissimo se illi pari charitate prosequantur: et quomodo se ab illis laesum ipse non putat, sic illi nulla in re ipsum laesisse credant. Nam suberat laesae amicitiae et immutatae Pauli erga Galatas voluntatis suspicio nonnulla, quod iis, qui Pauli doctrinae atque personae detrahebant, illi non aures modo, sed assensum etiam praebuissent. Cujus rei conscientia sensim alienabat a Paulo animos Galatarum, quod enim injuriam ab se illi factam sciebat, ideo eum sibi irasci putabant. Quod Paulus sentiens, ac simul intelligens quam ea sive persuasio sive suspicio Galatis nocitura, et salutari voci suae ad eorum animos se insinuare cupienti aditum interclusura esset, obnixe illos orat, obtestaturque ut id de se judicent, quod de illis ipse judicat, se ab illis laesum non arbitrari, illos iratum sibi ipsum putare non debere. Quare subjungit. OBSECRO, FRATRES, NIHIL ME LAESISTIS. Quasi dicat me a vobis laesum esse non puto, et ut essem omnia vobis condono, tali me erga vos animo esse creditore tam placibili, tam amico, tam benevolo, tam offenditionum atque injuriarum immemori, quali vos erga me, et esse, et fuisse semper non modo persuasum habeo, sed exploratum etiam atque compertum. Et statim eorum erga se praeteriti temporis studia et animi inductionem commemorat, eo ut doceat sibi illa neque excidisse memoria, neque effluxisse ex animo, et omnino se amicissime de illis, ac de eorum erga ipsum benevolentia sentire. Dicit itaque:

8.—**Scitis autem quia per infirmitatem carnis evangelizavi vobis jam pridem: et tentationem meam in carne mea non sprevistis, neque respuistis; sed sicut Angelum Dei exceperatis me, sicut Christum Jesum.**

Infirmitatem carnis Paulus suo more nominat injurias, quibus caro, id est, humana subjecta est in hoc saeculo vita propter imbecillitatem conditionis suae, exilia, odia, carcere, flagra, criminationes, falsas delationes, proscriptiones, necesse, denique adversa omnia. Sic ad Corinthios (1): Propterquod placebo mihi in infirmitatibus meis, in contumeliis, in necessitatibus, in persecutionibus, in angustiis pro Christo, cum enim infirmor tunc potens sum. Et in eodem loco, cum enumerasset quas aerumnas, et quos labores pro Christo exhausisset; dixissetque: in laboribus plurimis, in carceribus abundantius, in plagiis supra modum, in mortibus frequenter; et quae sequuntur caetera, intulit ad extremum: Si gloriari oportet, quae infirmitatis meae sunt gloriabor. Et de Christo idem (2): Nam etsi crucifixus est ex infirmitate, sed vivit ex virtute Dei. Ergo premebant Paulum undique atque circumstabant inimici sui, cum Graeci, tum Judaei, quo tempore Evangelii annuntiandi causa apud Galatas versabatur: et ut colligitur ex hoc loco, multi criminabantur illum, et ejus nomen ad judices deferebant, quod impostor esset, et impiarum atque impurarum religionum inventor: et fortasse vincula et plagas has ob res passus est Paulus, et pro nocenti habitus est. Quae res tametsi contemptibilem reddebant ipsum, et efficiebant ut male apud multos audiret, ita ut cuiusvis animum alienare ab ipso possent, certe efficere, nemo ut sanus conjungere se cum illo vellet, aut ei aures praebere; tamen Galatae non solum non conterserunt ipsum, aut a se repulerunt, sed

(1) 1 ad Cor. II. (2) 1 Cor. XIII.

complexi potius omni officio sunt, atque venerati, sicut Angelum Dei, et sicut Christum Jesum: quod Galatarum erga Paulum summae observantiae, summique amoris fuit signum certissimum. SCITIS, inquit, QUIA PER INFIRMITATEM CARNIS EVANGELIZAVI VOBIS. Id est, meministis, neque enim obliisci potestis, probrorum, quae pertuli, dum Evangelium annuntio vobis, ut fuerim contemptui habitus, et irrisione omnium expositus, et uti imbellis et abjectus injuriis expetitus omnibus: et tamen ut ipse optime recordor, TENTATIONEM MEAM IN CARNE MEA NON SPREVISTIS, NEQUE RESPUISTIS. Id est: Me quod tentatum vidistis in carne mea, hoc est, iis malis affectum, quibus caro potest subjici, vincit, flagris subditum, et pro eo atque in sonentes fit, ignominiose tractatum, abjectum atque afflictum, non sprevistis, aut abjecistis: SED SICUT ANGELUM DEI EXCEPERATIS ME, SICUT CHRISTUM JESUM. Id est: Tantum abfuit ab eo, ut contemneretis me, ut summo potius honore sitis prosequuti: nec honore tantum prosequuti me estis, sed et amori indulsistis usque eo, charior ut vobis esset mea salus quam vestra vita: utque cuperetis quacumque in re commodare mihi etiam magno vestro incommode, vosque in eo beatos fore putaretis. Quare addit:

9.—**Ubi est ergo beatitudo vestra? testimonium enim perhibeo vobis, quia si fieri posset, oculos vestros eruissetis, et dedissetis mihi.**

Graece. τις οὖν ἦν ὁ μακαρισμὸς υμῶν? Quae igitur erat beatitudo vestra? Quasi dicat. Certe haec erat, me jacentem sublevare, abjectum non spernere, contemptui habitu venerari, atque colere, vestras fortunas cum afflictis mei rebus conjungere, et vel capitis periculo sublevare cuperem, vosque ob eam rem felicissimos arbitrari. Haec igitur cum recorder, immo haec cum infixa habeam in animo, et ante oculos posita, qui possum iratus vobis ipse esse? aut

minus bene de animo erga me vestro judicare aut sentire? Quod si nulla res est, quae animum meum a vobis alienet, contra autem sunt plurimae, quae me vobiscum conjungant, quid est cur arbitremini vobis inimicum me esse, aut cur suspectam habeatis orationem meam, nec ab ea vobis persuaderi patiamini? Quid unquam egi alienati a vobis animi mei suspicionem quod afferret? quid prae me tuli, amicum quod non esset, atque benevolum? vestrae saluti summo studio servivi: causam vestrae libertatis liberrime egi. ERGO INIMICUS VOBIS FACTUS SUM, VERUM VOBIS DICENS. Id est. Ergo quando nullum meum in vos extat male factum, restat ut me vobis inimicum arbitramini, quia bene vobis feci, quia bene de vobis merui, quia ingēnue et sine fupo et fallaciis vobiscum egi. ERGO, inquit, INIMICUS FACTUS SUM, VOBIS VERUM DICENS. Id est. Ergo ipsi opinamini me vobis esse inimicum, et omnino male vobis velie, quod vos decipi non sum passus. Quod non sine admirationis quodam sensu dicitur, isque in illa vocula, *ergo*, inest. Nam erat sane mirandum ob ea Paulum inimicum censeri, quae ab ipso fiebant amicissime: et inimice illum credi agere, quia non, ut alii, agebat vafre et assentatorie. Et ideo subjungit:

10.—Aemulantur vos non bene, sed excludere vos volunt ut illos aemulemini, etc.

Quasi dicat. Alios studiosos vestri creditis, me autem vobis adversari magno errore putatis. Nam illi etsi speciem amicorum praeseferant, tamen vos haudquaquam diligunt, sed se observari a vobis atque coli cupiunt. Infert autem illorum simulatae amicitiae hoc loco mentionem Paulus, quod videbat Galatis impedimento esse, quominus sibi fidem haberent, quod arbitrarentur alios, nempe Pseudoapostolos illos, sui studiosiores esse quam ipsum. Quare huic nunc occurrit falsae persuasioni atque noxiae, et Pseu-

do apostolorum detegens simulatum animum Galatas docet, qui avertebant ipsos a vera fide, et in Judaismum inducebant, eos non amore ullo id facere, neque quod ipsos salvos et florentes cuperent, sed partim id conari, quod ipsi Paulo hunc dolorem inurerent, partim quo sibi, comodisque suis in eo consulerent. Itaque ait:

ÆMULANTUR VOS NON BENE. Fateor, inquit, esse qui praeseferant studium salutis vestrae, caeterum re ipsa non illi vestram salutem quaerunt, sed suam rem agunt. **ÆMULANTUR VOS.** Æmulandi verbum latinorum usu propri significat contentionis quoddam studium ex invidentia ortum, ut quando quis alium in eo quod praestat, nititur superare, eo quod invideat ejus laudi, qua in significatione hic non ponitur. Nam illi falsi Apostoli non contendebant de laude cum Galatis, eos ut in aliquo studio superare cuperent. Quare hic ponitur pro amore zelotypia mixto, eoque vehementi. Nam ζηλόω, quo verbo Paulus usus est, id inter alia graecis significat, quomodo etiam οἵριον accipi hebraeis solet. Ergo inquit: **ÆMULANTUR VOS NON BENE**, id est, diligunt vos quidem, ut appareat satis impotenter, ita ut non patiantur ab aliis quam a se vos institui; sed in eo nec officium sequuntur, nec vestri charitate ducuntur, sed rem agunt suam. Nam **EXCLUDERE VOS VOLUNT**, UT **ILLOS AEMULEMINI**. Id est, student vos alienare vel a me, vel ab Evangelio, vel certe ab utroque, ut a nobis exclusi **ILLOS AEMULEMINI**, id est, cultu et amore prosequamini ut duces, atque magistros. Sed nonne oportet aemulari, id est, ducem aliquem atque magistrum studiose sequi? Sane oportet. Quare sequitur:

II.—Bonum autem aemulamini in bono semper, et non tantum cum praesens sum apud vos.

Aut ut graeci, καλον δε τὸ ζηλοῦσθαι ἐν καλῷ πάντοτε. Id est, bonum certe est aemulari, quod bonum est, hoc est, aemu-

latores esse boni. Quasi dicat. Cum dico illos non recte facere, quod quaerunt ut ipsos aemulemini, non damno aemulandi studium omne. Nam ut aliquem aemulemini est necesse, id est, necesse est, ut quos duces sequimini, eos etiam studio et amore prosequamini: sed refert quos. Malos enim si aemulamini duces, peribitis et ipsi: sin autem bonos, salutem consequemini. Itaque quando aemulandum est, bonum aemulamini, idque semper, id est, non ad certum aliquod et breve tempus, sed semper: non solum cum is, quem aemulamini coram adest, sed cum abest etiam, quando ego ipse, quem praesentem studio prosequuti estis, idem erga vos absens sum, qui coram fui, unde subjungit:

12.—Filioli, quos iterum parturio, donec formetur Christus in vobis: vellem autem esse apud vos modo, et mutare vocem meam, quoniam confundor in vobis.

Mentio facta eorum, qui se Galatarum salutis studiosos et amatores fingebant, et ea re abducere illos a Paulo cuperbant, amorem erga eos in ipso excitavit. Nam accendit amorem aemulatio, et rivalitas. Quare consentaneo post illa: **ÆMULANTUR VOS NON BENE**, amore ardens ita fatur: **FILIOLE, QUOS ITERUM PARTURIO**. Mirus inest, atque eluet amor in his verbis, illos enim primum appellat filios, quod est maximae charitatis nomen. Deinde ad teneritudinem in amore diminutivo utitur, dicens: **FILIOLE**. Postremo, quoniam matrum est, quam patrum in filios ardenter amor, a matre potissimum metaphoram ducit, ac dicit: **QUOS ITERUM PARTURIO**. Itaque pene ait. Jactant alii vos diligere, ac vestrae salutis studiosos se esse (o praedicandam fallaciam). Ego, ego sum, qui vos usque eo diligo, nulla ut mater aequa suum filium amet, atque ego vos universos charos habeo. Nec mirum. Nam nulli matri pluris constitutus filius, quam mihi vos universi. Ego enim vos multo meo labore Christo peperi, quando ad ipsius vos primum

adduxi fidem. Ego, jam Christo natos, sed ad superstitiones religiones conversos iterum parturio, id est, iterum de vobis laboro, quoad vos Christo ita gignam, ut ejus in vos imago plene extet, et fides alte infixa permaneat. Et quia haec cum scribebat, ardebat amore totus, et quia qui ardenter amant amorem suum, iis quos amant, omnibus quibus possunt modis, testificari cupiunt, quod Paulus, absens quod esset, efficere minus poterat (nam habet aliquid suum et proprium vultus, et oculorum atque vocis ardor, quod non potest exprimi scripto), ideo adjecit: **VELLEM AUTEM ESSE APUD VOS MODO, ET MUTARE VOCEM MEAM**. Quasi dicit. Sed quod scribo prae eo quod sentio minus est, et ideo per vellem praesens praesentes alloqui, ut ex oculis, et vultu animi mei erga vos sensum cognosceretis: vellem coram mutare vocem meam, id est, ipsa vocis mutatione declarare quali animo sim erga vos; aut potius vellem pro eo, quod expedire visum esset, orationem meam flectere, eamque vertere in omnem formam, vel supplicando, vel conquerendo, vel blandiendo, vel deflendo, si ita opus esset, et lamentando et sortem vestram, et conditionem meam. Nam nunc quidem, qui sim absens, quid consilii capiam ignoro. Id enim significat cum dicit: **QUONIAM CONFUNDOR IN VOBIS**. Nam graecum, *αποροῦμαι*, haerere est in rebus dubiis, et inopem consilii esse. Itaque ait: Explicare consilium non possum, haesito; quid agam, qualesve litteras mittere debeam non satis constitutum habeo. Sed sequitur:

13.—Dicite mihi qui sub lege vultis esse, legem non legistis? scriptum est enim, quoniam Abraham duos filios habuit, unum de ancilla, et unum de libera: sed qui de ancilla secundum carnem natus est, qui autem de libera per reprobationem, quae sunt per allegoriam dicta.

Redit Paulus ad intermissam confirmationem, et ad superiora argumenta novum addit argumentum ductum ex

iis, quae tradebantur in lege, quo iis, qui legis cultores volebant videri, magis persuaderet, idque argumentum toto hoc capite latissime exequitur. Ejus autem argumenti conclusio talis est. Duo filii, quos habuit Abraham, Ismael nimirum et Isaac, duos significant populos, quorum alter observat legem, alter fide Christum colit. Isaac hujus, alterius autem imaginem sustinet Ismael. Ergo quales illi, tales et hi populi futuri tuus. At Ismael susceptus de ancilla, conditioneque servus, paternae haereditatis expers fuit, idem carnalis habitus est, quia ipsum Abraham vi sua genuit, contra Isaac a sene praeter naturae ordinem procreatus, et ob id spiritualis habitus, et natura et conditione liber fuit, et paternae domus haeres extitit. Igitur similiter, qui in Christum credit populus, et spiritualis est, et a legis servitute liber. DICITE MIHI, QUI SUB LEGE VULTIS ESSE. Id est, qui usque eo studiosos legis vos esse ostenditis, ut subjicere vos illi velitis, LEGEM NON LEGISTIS? Id est, ignoratisne ea, quae traduntur, et continentur in lege? Legem nominat quinque libros Moysis, nam illis, quod sequitur, continetur: SCRIPTUM EST ENIM, QUONIAM ABRAHAM DUOS FILIOS HABUIT, id est, habuisse illum quantum ad hoc, de quo agitur, pertinet, duos filios. Nam Sara vita functa plures suscepisse liberos legitur, sed ex omni illo numero duo tantum hujus rei imaginem sustinent: UNUM DE ANCILLA, id est, Ismaelem de Agar suae uxoris ancillula: UNUM DE LIBERA, id est, de Sara ejus legitima uxore, sed horum Abrahami liberorum ut conditio dispar, sic generationis ratio fuit multum diversa.

Nam inquit: QUI DE ANCILLA, SECUNDUM CARNEM NATUS EST, id est, genitus vi naturae (illum enim sustulit Abraham aetate cum vireret e puella foecunda). QUI AUTEM DE LIBERA, PER REPROMISSIONEM, id est, genitus est praeter naturae ordinem, Deo exolvente fidem promissi sui. Nam praeter naturam est, senex ut vir ex foemina item anu, et sterili, qualis erat Sara, liberos procrearet. QUAE SUNT

PER ALLEGORIAM DICTA. Id est. Quae etsi re ita gesta sint, tamen relata sunt ab Spiritu Sancto ad alias significandas res. Ex quo intelligimus primum in divinis Litteris esse allegoriam rerum, id est, esse res veras ab Spiritu Sancto institutas ad aliarum rerum imaginem sustinendam. Deinde sacros scriptores e sensu allegorico fidei dogmata confirmare solere, quod viris illis conceditur, utpote qui certo sciant, quae quibus Spiritus Sanctus contulerit. Sed addit:

I4.—Haec autem sunt duo testamenta, unum quidem in monte Sina in servitutem autem generans, quae est Agar. (Sina enim mons est in Arabia, qui conjunctus est ei, qui nunc est Hierusalem) et servit cum filiis suis.

Exposita historia confert nunc similitudinem, et explicat allegoriam dicens. HAEC AUTEM SUNT DUO TESTAMENTA. Id est. Istae duae mulieres, ut Chrysostomus exponit, e quibus Abraham duos sustulit filios, duo testamenta significant. Testamentum autem Paulus vocat aeternae haereditatis consequendae rationem a Deo stabilitam ratam atque firmam.

Sed inquit: UNUM QUIDEM IN MONTE SINA IN SERVITUTEM GENERANS, QUAE EST AGAR. Id est. Agar significat ex iis, quae dixi, id testamentum, quod est in monte Sina conditum. Nam eo in monte Deus eas scivit (1) leges quas Moses postea promulgavit. Quod testamentum GENERAT IN SERVITUTEM, id est, in servitutem eos, quibus datum est, redigit, tum propter legum, quas continet, varietatem, tum propter spiritum timoris, quem inserit. Itaque generat servos sicut et Agar, quae ejus testamenti sustinebat imaginem, et serva ipsa erat, et generavit servum Ismaelem. Praeterquam quod et ipsum montem, in quo scitae sunt

(1) Verbum *scire* adhibetur hic pro *condere* qua significatione raro apud latinos usurpari solet. — PP. Aug.